

22. A nyelvújítás

Szerző dezs

Magyar nyelvtan tétel

22. A
nyelvújítás

A
felvilágosodás kora Magyarországon
előtérbe hozta a magyar nyelv ügyét. A
mozgalmat 1811-ben, Kazinczy Ferenc
indította el az ortológusok
(hagyományörzők) és neológusok
(nyelvújítók - Kazinczy)
között.
1813.
Mondolat ← ortológusok → Tövissek
és virágok című epigramma miatt
1815.
Kölcsey és Szemere Pál:
Felelet a Mondolatra
1815.
Kazinczy: ortológus és
neológus nálunk és más
nemzeteknél

ezzel
a vita lezárva; „jól, s
szépen az ír,
ki mindkét fél igazát
elismeri!”
Nagy
feladat állt a középpontban:
a magyar nyelv fontossága.

Az
1772.-től
kezdődő száz év nagyon fontos volt ebből a
szempontból. A nemzet
felemelkedésében a legfontosabb az anyanyelv.
Számtalan folyóirat indul
1780-tól; 1780. Magyar
Hírmondó –
Pozsony, 1788-92. Magyar Museum
–
Kassa, 1794-95. Uránia
– Kármán
József.

Bessenyei
György: Magyarország című
röpiratában sürgeti a nyelv
művelését. 1790-ben
Kelemen László megalapította az első
magyar rímtársulatot.
1805-6-ig két nézet vitakozott

egymással. Az egyikben Révai Miklós,
és
Kazinczy a szóelemző
írásmódot tarotta fontosnak
(látják, kertje), a másikban
Veregly Ferenc a fonetikus írás mellett
pártolt (láttyák, kertye).

A

XIX. század második felében Kazinczy
nyelvújítási harca volt jellemző.
Módszerei:

1.

Elfeledett, elavult magyar
szavak felújítása, pl. hon, hős,
terem, iker…

2.

Tájnyelvi szavak bevezetése a
köznyelvbe, pl. betyár, hullám, sejt,
zamat…

3.

Szóképzés, pl. lag-leg,
alan-elem, mány-mény, lakodalom,
egyesít…

4.

Szóösszetétel, idegen mintára
is (tükörszavak), pl. szemüveg,
gyógyszer, jármű…

5.

Szóelvonás, pl. ábra, cikk,
árny…

6.

Szóösszeolvadás, pl.
könnyû + elme = könnyelmû

elől

+ ülnök = elnök

híg

+ anyag = higany

levegő

+ ég = lég

FEALDAT: